

II n
4807

DISSERTATIO
DE
USU HISTORIÆ
HELVETICÆ,
ET
PRÆCIPUIS EJUS SCRIPTORIBUS,
QUAM
DEO O. M. ANNUENTE,
JUSSU
MAGNIFICI PHILOSOPHORUM
ORDINIS,

PRO
GRADU MAGISTRI ARTIUM RITE
consequendo,

PRÆSIDE

Viro plurimum Reverendo & Clarissimo,
J. CHRISTOPHORO BECKIO,

SS. Theol. Licent. & Hist. Prof.

ERUDITIS EXAMINANDAM PROPONIT,

EMANUEL FÆSCHIVS,

Bafil. Auctor.

Die 23. Januarii M D CC XXXXII.

H. L. Q. S.

BASILEÆ,

Typis, JOH. CONRADI à MEÇHEL VIDUÆ,

75.

24

VIRIS

NOBILISSIMIS ET STRENUISSIMIS, OMNI
LAUDUM GENERE CONDECORATISSIMIS

DN. JACOBO FÆSCHIO,

in Legionibus Regis Christianissimi Cen-
turioni, Cohortum Legionis secundæ Helveticæ a
Seedorf Præfecto fortissimo, Republicæ Patriæ Du-
centumviro, ex Sacris fontibus Susceptori Venerando.

NEC NON

DN. CHRISTOPH. FÆSCHIO,

Centurioni Legionis Helveticæ a Cour-
ten in iisdem Regis Christianissimi Legionibus;

Patruis Honoratissimis

Has Studiorum Primitias dedicat

EMANUEL FÆSCHIUS.

DE USU HELVETICÆ HISTORIÆ, ET PRÆ-
cipuis ejus scriptoribus.

§. I.

ON inutile visum est, paucis agere de Ufu Historiæ Patriæ, & præcipuis ejus Scriptoribus; Ita nempe futurum esse credo, ut eo cupidiore ad eam cognoscendam fiamus, si utilitatem consideraverimus. Et simul quoque sciamus, undenam rerum istarum cognitionem haurire possimus.

§. II.

Non opus esse puto multa repetere de Utilitate Studii Historici in genere. Possunt de ea re legi, qui dedita opera id argumentum tractaverunt: Unicum hic utile erit observare, Historiarum insignem esse usum ad prudentiam civilem comparandam, Hæc autem dubitari non potest, quin cuilibet maxime necessaria sit, qui aliquas sibi Partes in Republica administranda sumere cupit.

§. III.

Quum vero in Republica nostra ea sit singulorum Civium conditio, ut omnibus pariter pateat aditus ad summos Civitatis Honores; Nemo non videt, quam necessaria etiam sit unicuique civilis prudentia. Quomodo vero melius commodiusque ea parabitur, quam per diligentem rerum in hac nostra civitate gestarum cognitionem? Hæc

A 2

enim

enim quarumcunque rerum exempla suppeditat, & priorum imitatione ostendit, quomodo posteriores sese gerere debeant.

§. IV.

Neque vero tantum homines Politici instituti veluti propriam sibi vindicare debent Historiæ Patriæ cognitionem. Namque & qui Ecclesiæ operam suam dicaverunt, eos non oportet ejus esse profusus ignaros. Hæc cognitio ipsis utilis esse potest, non eo quidem, quod rebus civilibus sese admiscere debeant, sed propter duas præcipue causas; 1°. etenim sæpe fit, ut a Magistratu in Consilium adhibeantur & quæstiones iis proponantur ad religionem quidem pertinentes, quæ tamen cum rebus civilibus magnam connexionem habeant, ita, ut sine harum cognitione illæ semper dijudicari non possint. Deinde sæpe Pastores aliquid, quod in Republica fit, reprehendunt, quod certe non reprehenderent, si rationes Politicas nossent; quamvis mea quidem sententia prudentiores videntur illi, qui de rebus Politicis pro concione sibi nunquam agendum esse putant.

§. V.

Porro de Ecclesiasticis etiam hoc observandum, eos posse tanto majorem ex Historiarum studio capere utilitatem; quia in iis non profana modo, sed & ad Sacra & Ecclesiam pertinentia traduntur.

§. VI.

Verissimum itaque illud Livii, in Proem. Historiæ: *Hoc illud præcipue est in cognitione rerum salubre & frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri; Inde tibi, tuæque Reipublicæ, quod imitere, capias, inde sædum inceptu sædum exitu, quod vites.* Non minus autem historia nostra Patria in proferendis virtutis ac bene actorum exemplis fertilis est, quam ceteræ omnes. Præterea etiam hæc eo majorem habent vim, quod ab nostræ Gentis hominibus edita, & ab iis profecta sunt, a quibus ipsi

§. VII.

§. VII.

Si quæ Græcis aut Romanis acciderunt, a nobis aliena videri possunt, ideo, quia aut temporibus nimium remota, aut Nationes ipsæ dudum deletæ sunt; Ista tamen Helvetica a nobis minime aliena censei debent; Nimirum paucis seculis nobis sunt priora, & ab ipsis majoribus nostris gesta.

§. VIII.

Quod vero ad Politicam attinet rationem, manifestum est, nihil magis esse necessarium; Ita nimirum originem Nationis nostræ, ita fœderis causas & initia cognoscimus, ita discimus, quibus rationibus libertatem sibi pepererint & huc usque conservaverint; ut & iisdem artibus uti possimus. Eadem ratione etiam nobis innotescit, quo Jure, quoque Titulo Helvetii, hanc, illamve suarum ditiorum partem teneant, quod ostendit, quibus rationibus earum possessionem defendere conveniat; Non enim existimandum est, in ignorantia hominum hic aliquod Præsidium esse quærendum; sed in recta cognitione id certe invenitur.

§. IX.

Quis porro cum fructu & laude legationes pro Patria suscipiet, nisi qui Patriæ rerum sit peritus; qui noverit, quænam Pacta inter se, quænam cum exteris inierint Helvetii, quænam domi, militiæque gesta his causam & occasionem præbuerint? Quis de fœderibus restituendis, aut ineundis utilia dabit consilia, nisi qui noverit, qualia, quamque arcta fœdera nobis olim cum exteris interceserint, qualemve nobis aut illis attulerint utilitatem. Siquidem ad normam priorum fœderum examinanda sunt nova, & quale commodum, damnumve ex prioribus redundaverit, simile ex futuris redundaturum videtur.

§. X.

Verum enimvero talis intelligitur esse non utilitas modo

Historiæ Patriæ, sed etiam necessitas, ut non tantæ laudi sit, res gestas majorum tenere, quantæ est turpitudini, eas vel profus ignorare, vel tenui modo fama percepisse. Huc pertinet illud Ciceronis: *Nescire, quid antequam natus sis acciderit, id est semper esse Puerum*: quod, cum de omni valeat Historia, imprimis de Patria pulchre dicitur. Qui ergo puerilem exuere Ignorantiam vult, aut paullum modo supra plebeculam sese efferre, eum his rebus cognoscendis operam dare convenit.

§. XI.

Noscituro autem Historiam Patriam, utilitati haud contemnendæ erit, nosse ejus scriptores; Imo quid dico? necessarium plane hoc est ad Patriæ historiæ notitiam sibi comparandam. Omnes, cum nemo legerit, neque fortasse legere possit, qui ad res Patrias cognoscendas pertinent, in hoc tamen rei cardo vertitur, ut sciamus, quosnam legere, quosnam in consilium adhibere conveniat, cum aliquid diligentius excutere cupimus.

§. XII.

Scriptores Historiæ Helveticæ diversorum sunt generum; Alii scripserunt historiam universalem omnium Helvetiorum, inde ab antiquioribus temporibus ad ea usque, quibus ipsi vixerunt, aut saltem proxime. Alii unius civitatis res gestas memoriæ prodiderunt, aut unius etiam belli historiam composuerunt: Rursus alii majoribus id fecerunt Libris, alii minoribus. Ad posteriores pertinent: *Josias Simlerus, Franciscus Guillimannus, Job. Henr. Rhanius, & Job. Henricus Suicerus.*

§. XIII.

Josias Simlerus in Cappel Agri Tigurini Vico natus, quem Helvetiorum Bella intestina nobilem fecerunt. Lucem aspexit, Anno C. 1530. Tiguri educatus, studiisque addictus est, ubi etiam factus prof. S. Theol. Prof. diligenti labore complura edidit scripta, & Theologica, & Critica, & Historica. Ad nostrum institutum pertinent, *Libri*
duo

duo de Republica Helvetiorum, quorum priore continetur historia ab initio foederum ad A. C. 1519. id est, ad Reformationis tempora. Altero Libro de regimine Helvetiorum & institutis cum communibus omnium, tum privatis singularum civitatum agit. Hi autem de Helv. Republ. Libri & Vernaculo, & latino Sermone saepius editi sunt. Ex Vernaculis optima & plenissima Editio est, quae Tiguri prodiit Ao. 1735. in 4to. cui *Joh. Jac. Leo V. C.* plurimas annotationes doctissimas adjecit, qui idem & praemisit antiquissimam Helvetiae Historiam, eamque cum Simleri initiis contexuit, qui, ut modo dictum a tempore foederis primi initi, deum incipit. In fine autem addidit brevem continuationem ad annum usque 1735. Latina vero Editio ibidem Ao. 1734. prodiit in 8vo. quae optima est, & brevi historiae antiquioris compendio instructa ab *Joh. Conr. Fueslino C. V.* qui etiam addidit excerpta ex variis Authoribus, quae nonnullam continuationem ad nostra usque tempora continent.

§. XIV.

Franciscus Guillimannus, Aventico - Friburgensis, genere, virtute & eruditione nobilissimus fuit. Hic de rebus Helvetiae Libros V. edidit Ao. 1598. in quibus Gentes nostrae antiquitates potissimum illustrantur, historia usque ad Guillimanni tempora producitur: scriptor profecto doctissimus, neque judicii acumine carens, quod & de rebus Habspurg. ab eodem conscriptis, intelligendum.

§. XV.

Joh. Henr. Rhanius, natus Ao. 1646. per varias Reipubl. Tig. dignitates politicas transit, & incredibili diligentia, quae ad res Helveticas pertinent omnia conquisivit; Obiit Ao. 1708. De ejus diligentia ex eo judicari potest, quod reliquit XXX. Volumina Msc. rerum Helveticarum. Ipsam vero historiam usque ad annum 1701. descripsit 4. Voluminibus grandioribus, quae nondum edita sunt. Quae vero huc pertinet, est Descriptio Historiae Helv. Vernacule edita: *Eydnosfische Geschichte-Beschreibung*, Tiguri Ao. 1690. in 8vo. ubi Ordine Chron.

Msc. justid et
Dng de W. H. H. W.
le. de Landshuth

Chronologico omnia ab antiquitate ad dictum annum est complexus.

§. XVI.

Joh. Henr. Suicerus, Pastor Rickenbacensis in Agro Tigurino, non confundendus cum alio ejusdem nominis, qui primum Tiguri, deinde Heidelbergæ Professor fuit, conscripsit Chronologiam Helveticam ab extrema antiquitate ad annum 1607. ubi quælibet acta suis annis diligenter reddita sunt.

§. XVII.

Sed majoris longe momenti est Consultis. Waldkirchii nostri Historia fœderis & Status Helvetiorum Vernacule scripta, quæ ad nostra usque tempora procedit, & omnibus nota esse potest: quare plura de eo Libro dicere superfedemus.

§. XVIII.

Hi sunt præcipui ex iis, qui minoribus Voluminibus Historiam Helv. universam tradiderunt. Agendum nunc de Libris majoribus. Horum sunt itidem IV. *Joh. Stumpffius*, *Michael Stettlerus*, *Ægidius Tschudius*, & *Jacobus Laufferus*; De singulis itaque pauca dicemus, ut, quinam, qualesque fuerint, appareat.

§. XIX.

Joh. Stumpffius, Bruchsalæ in Episcopatu Spirensi Anno. 1500. natus, circa tempus Reformationis Tigurum venit, diuque in Agro ejus Civitatis Pastor fuit Ecclesiæ. Adventante autem senectute, & permittente Magistratu in Urbem concessit, & quietam in Urbe vitam egit, donec ex ea decederet Anno 1566. Conscripsit iste Germanica Lingua Chronica Helv. Libr. XIII. sed ita, ut Libro 1mo continetur descriptio totius Europæ Geographica & Chronographica; Libro 2do descriptio & Historia Germaniæ, Libro 3^{io} descriptio & Hist.

& Hist. Galliae, Libris vero X. insequentibus diligentem tradit Helvetiae antiquae & recentioris descriptionem cum Historia a Jul. Caesare usque ad annum 1548. quo ille Liber primus editus est. Historiam deinde post mortem Patris pertexuit filius, *Joh. Rodolph. Stumpfius*, Eccles. Tigurinae Antistes usque ad annum 1586. *VVaserus* vero usque ad annum 1606. quapropter, quae hoc anno prodit Editio omnibus est praefenda. Ceterum ipse *Joh. Stumpfius* Compendium sui Libri in 8vo. edidit Anno 1554. sub Titulo: *Schweitzer-Chronick*. Hic scriptor propter diligentiam & fidem merito magni aestimatur & jam apud nos paullo rarior fieri incipit, licet communia Chronicorum ejus Aetatis vitia illi haud desint.

§. XX.

Michael Stettlerus, Politici Ordinis Homo fuit, de quo pauca notata invenimus, cum tamen haud contemnendus rerum Patriarum Auctor fuerit. Natus fuit Bernae. Sed quo anno notatum haud inveni. Scripsit Vernacula Lingua Annales, sive rerum Helveticarum descriptionem usque ad Annum 1627. quo Liber majori forma est editus. Adjecit deinde res gestas .4. annorum, paucis foliis, quae plenioribus exemplis adjici solent, etiamque Titulus aeri incisus, qui Annos 1631. exhibet. Unde fortassis Opinio est orta, extare duas Editiones, cum una tantum sit, quod sciam.

§. XXI.

Aegidius Tschudius, Glaronae Anno 1505. natus, etiam Politicam & Civilem vitam est sectatus; mortuus Anno 1572. Religioni Pontificiae addictus perpetuo fuit, Chronicon Helveticum istius Authoris usque ad Annum 1734. ineditum mansit; Tunc enim partem priorem ejus edidit Vir Doctiss. & Clariss. *J. R. Iselinus* U. J. D. cui deinde & altera ejusdem Viri incredibili studio & diligentia, accessit; Edita igitur sunt 2. Volumina in folio, quae continent Historiam Universalem, & Helveticam potissimum ab Ao.

B

1000.

*Proprie
est Historia Hel-
vetiae Diplomatica.*

1000. usque ad annum 1470. id est, annorum 470. Liber admodum utilis, & quo melius & commodius uti possumus, quam Stumpffio; In Tschudio enim omnia continuo narrationis filo secundum ordinem temporis connexa, & summa cum diligentia & cura exposita sunt.

§. XXII.

Jacobus Laufferus, denique nostris hisce temporibus vixit; natus est Mense Julio Anno 1688. Tobinii oppido Helvetiæ notissimo, quod in Bernatium est Clientela. Anno 1717. factus fuit Professor Historiæ & Eloquentiæ apud Bernates, Vir insigniter doctus & industrius; Per scalas noctu delapsus obiit m. Febr. 1734. Descripsit eleganti Stilo Germanico, quo Sermone etiam usi tres superiores, Historiam Helvetiorum a Jul. Cæsare ad A. C. 1657. Ulterius perrecturus, nisi fatum impedivisset; imo, quum ne ipse quidem annus 57^{mus} Sæculi XVII. plane esset absolutus, cum obiit, ad umbilicum demum perductus est ab *J. G. Altmanno* V. C. Prof. Bernensi, qui & Præfationem Libro præmisit. Edi autem cepit Laufferi Opus Anno 1736, & nunc integrum conficit Tomos XVIII. in 8vo. Habet iste Liber quædam in quibus ceteris omnibus ejusdem Argumenti est præferendus; Imprimis elegantem dictionem Germanicam, & ordinem narrationis ad imitationem T. Livii compositam. Non tamen vitii caret, cum, quoad stylum, tum quoad ipsam narrationem.

*Mr Le Lieutenant
Baillival Bochard
Compte de l'administration
de la ville de Strasbourg
ou il mettra je
crois à la suite de
son*

§. XXIII.

Enimvero hæc sola Historia ex illis est, quæ *Pragmaticæ* appellari solent; Historiæ Pragmaticæ autem dicuntur illæ, quæ non exitum tantum rerum gestarum, sed & occasiones, causas, eventus varios, qui ad eas producendas concurrerunt, exponunt.

§. XXIV.

§. XXIV.

Talis revera est Historia Laufferiana; Itaque & hæc recte *Historia*, quæ vero *Stumpffius*, *Stettlerus*, & *Tschudius* scripsere, *Chronica*, sive *Annales* appellantur. Quod in *Lauffero* merito reprehenditur est, quod Auctores, quos in consilium adhibuit, non allegat, quapropter etiam Viri doctissimi apud Tigurinos coeperunt libellos quosdam, quibus usus erat, seorsim edere, quorum prodierunt jam IV. Tomi in 8. sub Titulo *Critische Beiträge zu Lauffers Historie*. Tig. Anno 1739.

§. XXV.

Hi sunt scriptores præcipui universalis Historiæ Helv. Qui vero unius Civitatis aut Belli res gestas adnotarunt, multo plures sunt. Quapropter omnes non enumerabimus, sed aliquos tantum, qui majoris momenti sunt, recensebimus.

§. XXVI.

Tigurini e. g. non habent peculiarem Urbis Historiam; Ea tamen non mediocriter illustratur *Johannis Henr. Hottingeri* speculo Tigurino. *Bernenses* itidem in *Stettlero*, qui *Bernensis* fuit, ut & in *Lauffero* res suæ Civitatis accuratissime descriptas habent. *Glaronensium* Chronicon edidit *Joh. Henricus Tschudius*. Nobis *Basiliensibus* plurima præ ceteris est gloriæ materia. Habuimus nimirum *Christianum Urstisium*, qui natus fuit Anno 1544. *Matheos* 1mo deinde Theologiæ Professor, tandem etiam Archigrammateus factus est. Obiit Anno 1588. Mense Martio. Edidit 1mo *Epitomen Historiæ Basiliensis* cum Episcoporum Catalogo, latine in 8vo. extant duæ Editiones, altera Anno 1569. altera Ao. 1577. Sed postea Anno 1580. Chronicon Basileense idem edidit in folio; Qui Liber excellentissimus plurimum etiam prodesse ad res universæ Helvetiæ, item Germaniæ, Galliæque cognoscendas potest.

Inches
Centimetres

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

II n
4807

DISSERTATIO
DE
HISTORIÆ
HELVETICÆ,
ET
SÆCULORUM
EJUS SCRIPTORIBUS,
QUAM
M. ANNUENTE,
JUSSU
ORDINIS
MAGISTRI ARTIUM RITE
consequendo,
P R Æ S I D E
Reverendo & Clarissimo,
PHILIPPO BECKIO,
theol. Licent. & Hist. Prof.
EXAMINANDAM PROPONIT,
JULIUS FÆSCHIVS,
Bafil. Auctor.
Bafil. Januarii M D CC XXXXII.
H. L. Q. S.
B A S I L E Æ,
CONRADI à MECHTEL VIDUÆ,

725 24